

Forslag

til

Lov om ændring af lov om folkeskolen (skolebiblioteker).

Fremsat den 3. oktober 1974 af *undervisningsministeren*.

§ 1.

I lov om folkeskolen, jfr. lovbekendtgørelse nr. 172 af 8. maj 1972, foretages følgende ændringer:

1. I § 14 indsættes som *stk. 2 og 3*:

„*Stk. 2.* Ved hver selvstændig skole indrettes et skolebibliotek. I skolebiblioteket indgår de af skolens materialer, der katalogiseres efter et fælles system.

Stk. 3. Undervisningsministeren fastsætter retningslinjer for skolebibliotekernes bibliotekstekniske arbejde.“

2. I § 34 indsættes som *stk. 2 og 3*:

„*Stk. 2.* Ved hver selvstændig skole indrettes et skolebibliotek. I skolebiblioteket indgår de af skolens materialer, der katalogiseres efter et fælles system.

Stk. 3. Undervisningsministeren fastsætter retningslinjer for skolebibliotekernes bibliotekstekniske arbejde.“

§ 2.

Loven har virkning fra den 1. april 1976.

Bemærkninger til lovforslaget.

Nærværende lovforslag har tidligere været fremsat i forbindelse med folkeskolereformforslaget (forslagets § 17, stk. 2), jfr. Folketingstidende 1972-73, tillæg A. sp. 2945 og Folketingstidende 1973-74, tillæg A. sp. 577.

Lovforslaget blev genfremsat i februar 1974, jfr. Folketingstidende 1973-74 sp. 1914 og tillæg A. sp. 1601, men nåede ikke at blive færdigbehandlet i undervisningsudvalget, jfr. udvalgets beretning, Folketingstidende 1973-74 tillæg B. sp. 859.

Lovforslaget genfremsættes derfor på ny og vedrører ligesom det i folketingsåret 1973-74 fremsatte forslag den gældende folkeskolelovs § 14 om læremidler og den tilsvarende bestemmelse i § 34 for så vidt angår København.

Forslaget, som bygger på *betænkning nr. 621/1971 om skolebiblioteker og centraler for undervisningsmidler*, svarer i realiteten til de tidligere fremsatte og tilsigter således at overføre det lovmæssige grundlag

Undervisningsmin. Dept. 1. afd. j. nr. 09-29-06/74.

for skolebiblioteksvirksomheden fra bibliotekslovgivningen til folkeskoleloven, således at det foreslås, at det gøres obligatorisk at indrette skolebiblioteker ved alle selvstændige skoler, d.v.s. skoler med egen leder og eget skolenavn.

Ikrafttrædelsestidspunktet er i overensstemmelse med undervisningsudvalgets beretning ændret til 1. april 1976.

Skolebiblioteker har under forskellige former eksisteret i folkeskolen i mere end et århundrede og har i stigende omfang været indrettet og drevet med statstilskud i henhold til de skiftende bibliotekslove uden direkte at have været nævnt i disse. Først med bestemmelserne i kapitel 4 i *biblioteksloven af 1964* fik skolebibliotekerne (tilligemed de fælleskommunale samlinger) et egentligt lovmæssigt grundlag, som i alt væsentligt er det endnu gældende.

Efter biblioteksloven blev undervisningsministeren bemyndiget til at fastsætte nærmere regler for

skolebibliotekernes indretning og virksomhed. Disse regler findes i ministeriets bekendtgørelse nr. 178 af 21. maj 1965 som ændret ved bekendtgørelse nr. 147 af 13. april 1970, hvortil knytter sig den af direktoratet for folkeskolen og seminarierne udsendte vejledning af september 1966 samt en række cirkulærer om lønnings-, tilskuds- og vedtægtsforhold. Bestemmelser vedrørende skolebibliotekarerne, herunder ledende skolebibliotekarer (skolebibliotekskon-sulenter), findes endvidere i de for folkeskolen i øvrigt gældende cirkulærer om tjenestetid og om normering og klassificering af visse tjenestemandstil-linger.

Udviklingen på skolebiblioteksområdet siden gennemførelsen af biblioteksloven har været præget af en *kraftig vækst*. De samlede refusionsberettigede driftsudgifter, der i 1970-71 var beregnet til ca. 60 mio. kr., er for 1974-75 anslået til ca. 120 mio. kr. Denne vækst må antages at hænge ret nøje sammen med den pædagogiske udvikling, således at det i dag må betragtes som almindelig anerkendt, at et vel-forsynet skolebibliotek er en af forudsætningerne for et tidssvarende skolearbejde.

Ifølge en mere traditionel opfattelse af undervisning er det læreren, som formidler et stof til eleverne, ofte ved hjælp af lærebøger, der udleveres til eleverne for et skoleår ad gangen. I forhold hertil er skolebiblioteket blevet betragtet som et instrument til supplerende og uddybning af den således meddelte undervisning, som det altså har til forudsætning. Udviklingen har imidlertid ændret skolebibliotekets placering, så det ikke blot betragtes som et supplement, men som et *velegnet selvstændigt middel i skolens arbejde*. Metodisk er baggrunden det ændrede syn på, hvorledes et undervisningsstof mest hensigtsmæssigt formidles, der viser sig i en stærkere læggen vægt på elevens selvstændige tilegnelse. Materiale-mæssigt viser udviklingen sig ved en mindre interesse for egentlige lærebøger, som derefter helt eller delvis erstattes af skolebibliotekets mere varierede materialetilbud, og ved ændring af udgivelsernes karakter, så det bliver stadig vanskeligere at skelne mellem egentlige undervisningsmaterialer og skolebibliotekets materialer.

Ifølge bibliotekslovens kap. 4 har oprettelse af skolebiblioteker hidtil været en *frivillig* sag for kommunerne. Hvor de oprettedes, skulle det være som *led i det kommunale skolevæsen* og i *samarbejde med folkebiblioteket* med hensyn til budget, bogvalg og biblioteksteknik. Der har til driften været ydet *samme statstilskud* som til folkebiblioteker, dog med en særlig begrænsning for de såkaldte klassesæt (efter for-handling med finansudvalget sat til højst 8 pct. af kommunens udgifter til undervisningsmidler i øv-

rigt), og endvidere således, at udgifterne ved ned-sættelsen af skolebibliotekarernes pligtige antal undervisningstimer har været afholdt som lærerløns-udgifter med refusion efter de herom gældende regler. Som rådgivende organ havde skolekommissionen pligt til at nedsætte et *skolebiblioteksudvalg* samt i samarbejde med folkebibliotekets ledelse et *bogudvalg* til at forestå valget af bøger såvel til skole-bibliotekerne som til folkebibliotekets børneafdeling.

En gennemførelse af forslaget medfører som oven-for nævnt, at skolebibliotekerne herefter gøres *obligatoriske* med henvisning til den vægt, der må lægges på, at skolernes undervisningsmidler og administrationen deraf mest muligt støtter en metodisk fornyelse af undervisningen, byggende på den enkelte elevs selvstændige oplevelse og erkendelse af lærestoffet. I øvrigt er der under den gældende ordning etableret skolebiblioteksbetjening svarende til godt 99 pct. af folkeskolens elever, og det måtte med henvisning til foranstående anses for betænkeligt, om ikke også den sidste rest af eleverne blev omfattet af en skolebiblioteksordning. Den tidligere forpligtelse til *samarbejde med folkebiblioteket* (budget, bogvalg og biblioteksteknik) bortfalder, herunder forpligtelsen til nedsættelse af skolebiblioteksudvalg og bogudvalg. Dette samarbejde bliver herefter et rent kommunalt anliggende. Skolebiblioteket vil uden indskränkninger blive omfattet af de bestemmelser, der i øvrigt gælder for folkeskoleområdet. Særligt må det fremhæves, at *materialevalget* vil ske efter skolestyrelseslovens almindelige bestemmelser herom, således at lærerrådet indstiller, mens skolenævnet har den godkendende myndighed.

Forslaget om således at bringe skolebiblioteksma-terialerne på linie med skolens øvrige undervisnings-materialer kunne rejse spørgsmålet om det rimelige i at opretholde *skolebiblioteket som et særligt begreb*. Selv om det er blevet stadig vanskeligere at beskrive skolebiblioteksmaterialerne efter deres art til forskel fra de øvrige materialer, indtager de imidlertid en særstilling med hensyn til deres funktion og det behov for vejledning og ekspedition, som knytter sig dertil. Skolebiblioteket rummer nemlig de materialer, som ikke er bundne til bestemte klasse-trin eller bestemte fag og heller ikke til bestemte elever, bestemte lærere eller bestemte undervisningslokaler. Til forskel fra lærebøgerne, der i princippet kun kræver ekspedition ved overgang til nyt skoleår, er de karakteriseret ved året igennem at kræve løbende ekspedition, idet de til enhver tid må kunne efterspores og dirigeres i overensstemmelse med de skiftende behov på skolen. For at en sådan løbende ekspedition kan foregå mest rationelt, må

det forudsættes, at skolebiblioteksmaterialerne er klargjort i biblioteksteknisk forstand. Af hensyn til sammenhængen med amtscentraler og landscentral for undervisningsmidler, bør den bibliotekstekniske klargøring ske på grundlag af et fælles katalogiseringssystem, der igen bør være fælles med folkebibliotekerne, altså decimalklassedelingen. I praksis er der blot tale om at videreføre det samarbejde mellem skolebiblioteksområdet og folkebiblioteksområdet, som finder sted i Bibliotekscentralen og Indbindingscentralen.

Forslaget tilsigter altså at fastholde centralt dirigerede retningslinier for det bibliotekstekniske arbejde, samtidig med at spørgsmålet om, hvilke materialer der skal underkastes disse retningslinier, afgøres på den enkelte skole i overensstemmelse med skolestyrelseslovens almindelige bestemmelser (lærerråd og skolenavn). Om en given titel anskaffes til lærebogsområdet, til skolebiblioteket eller begge steder vil være forskelligt fra skole til skole, og vurderingen må forudsættes i hvert enkelt tilfælde at tage sit udgangspunkt i lærernes metodiske overvejelser af, hvorledes de har tænkt sig at anvende materialet. Også for en budgetmæssig betragtning må det anses for hensigtsmæssigt, at afgørelser, om materialer skal anskaffes til det ene eller det andet område, træffes inden for samme budget.

Hvad særligt angår *selve det bibliotekstekniske arbejde*, der omfatter en lang række aktiviteter i forbindelse med materialevalg, indkøb, indbinding m. v., må forslaget om bortfald af det obligatoriske samarbejde med folkebiblioteket ses i sammenhæng både med forslaget til ny bibliotekslov, lovforslaget om amtscentraler for undervisningsmidler og med lov nr. 419 af 13.6.73 om en landscentral for undervisningsmidler, hvorefter det vil være en af amtscentralernes og landscentralens opgaver at sørge for, at skolebibliotekerne kan få leveret deres materialer i klargjort stand. Hvis ingen anden institution kan eller vil levere det bibliotekstekniske arbejde til en kommunes skolebiblioteker, ligger den endelige forpligtelse hertil hos landscentralen. Det er herved forudsat, at det bibliotekstekniske arbejde betragtes som en serviceydelse, der leveres i henhold til en aftale mellem den ydende og den modtagende institution og betales af sidstnævnte. Bortfaldet af bestemmelsen om obligatorisk biblioteksteknisk samarbejde med det stedlige folkebibliotek giver altså den enkelte kommune flere valgmuligheder. Den vil fortsat kunne lade det lokale folkebibliotek udføre arbejdet, eller den vil kunne søge det udført på centralbiblioteket, amtscentralen eller endelig i landscentralen.

I den gældende bibliotekslov er optaget den bestemmelse, at kommunalbestyrelsen afgør, om *udlån af fritidslæsning* skal kunne ske gennem skolebiblioteket eller alene gennem folkebibliotekets børneafdeling. Denne bestemmelse er ikke medtaget i forslaget. Dels synes det ikke hensigtsmæssigt at klausulere anvendelsen af en vis del af en skoles samlede materialebeholdning, så meget mindre som det ikke synes muligt at opstille kriterier for arten af de materialer, der eventuelt ikke måtte udlånes, ligesom det heller ikke synes muligt at definere begrebet udlån på en i denne forbindelse tilfredsstillende måde. Dels ville en indskrænkning af skolens brugsret over for disse materialekategorier kunne opfattes som en reel indskrænkning af lærerrådets ret til at indstille og skolenavnets ret til at godkende, hvilke materialer skolen må benytte, og dermed være i strid med ønsket om undtagelsesfrit at bringe skolebibliotekerne ind under skolestyrelseslovens almindelige bestemmelser. Behovet for et samarbejde mellem børnebiblioteker og skolebiblioteker med henblik på at søge anskaffelserne koordineret er næppe så ensartet fra kommune til kommune, at der bør gives generelle regler herfor. Behovet for et sådant samarbejde bør derfor overlades til den enkelte kommunes vurdering. I øvrigt må det være i såvel biblioteksvæsenets som skolevæsenets umiddelbare interesse at undgå unødvendige dobbeltanskaffelser og i det hele opnå den bedst mulige udnyttelse af de foreliggende bevillinger.

Den gældende bestemmelse om, at *skolebibliotekerne* skal være en af skolens lærere, må ses på baggrund af, at reglerne om skolebiblioteket fandtes i biblioteksloven. Ved en overføring af reglerne til skoleloven bortfalder begrundelsen for at medtage denne særlige bestemmelse.

Endelig kan det nævnes, at den *særlige formålsangivelse* for skolebibliotekerne i den gældende lov heller ikke er medtaget i forslaget. Herved bringes skolebibliotekerne ind under folkeskolens almindelige formål som endnu et udtryk for deres fulde indlemmelse i folkeskolen. I øvrigt må skolebiblioteket anses for et særligt velegnet instrument til at realisere de angivne formål, idet det med en rimelig materialebeholdning frembyder et konkret udgangspunkt for arbejdet med at differentiere undervisningen efter elevernes interesser og øvrige forudsætninger og for elevernes selvvirksomhed med henblik på opøvelse af velegnede arbejdsmetoder.

Bestemmelserne om de *fælleskommunale samlinger* har hidtil været en del af bibliotekslovens kapitel om skolebiblioteker. Disse samlingsfunktioner foreslås henlagt til de amtscentraler for undervis-

ningsmidler, hvorom der fremsættes lovforslag samtidig hermed.

Den hidtidige *særlige tilskudsordning* for skolebibliotekerne, der har hvilet på bestemmelsen i bibliotekslovens § 15, er ikke opretholdt med lovforslaget, da biblioteksområdet som helhed påtænkes at skulle

overgå til statstilskud efter objektive udgiftskriterier fra den 1. april 1976. Der henvises herom nærmere til bemærkningerne i forslag til lov om folkebiblioteker. I konsekvens heraf foreslås også nærværende lovforslag at skulle træde i kraft 1. april 1976.

Bilag.

De gældende bestemmelser i lov om folkeskolen, §§ 14 og 34 sammenholdt med lovforslagets formulering.

Gældende formulering.

§ 14. Læremidler, der benyttes ved undervisningen i folkeskolen, stilles til rådighed for samtlige børn på kommunens regning.

§ 34. Læremidler, der benyttes ved undervisningen i folkeskolen, anskaffes til samtlige børn på kommunens regning.

Forslagets formulering.

I § 14 indsættes som *stk. 2 og 3*:

„*Stk. 2.* Ved hver selvstændig skole indrettes et skolebibliotek. I skolebiblioteket indgår de af skolens materialer, der katalogiseres efter et fælles system.

Stk. 3. Undervisningsministeren fastsætter retningslinjer for skolebibliotekernes bibliotekstekniske arbejde.“

I § 34 indsættes som *stk. 2 og 3*:

„*Stk. 2.* Ved hver selvstændig skole indrettes et skolebibliotek. I skolebiblioteket indgår de af skolens materialer, der katalogiseres efter et fælles system.

Stk. 3. Undervisningsministeren fastsætter retningslinjer for skolebibliotekernes bibliotekstekniske arbejde.“